

Elektroniczne orzeczenia sądowe i elektroniczne odpisy w postępowaniu cywilnym

mgr Łukasz Goździaszek

Tworzenie e-instytucji prawnych nie może ominąć faktycznego celu postępowania sądowego, jakim jest wydanie orzeczenia. W niniejszej pracy przez pojęcie orzeczenia rozumiane będą wyroki, nakazy zapłaty, postanowienia i zarządzenia przewodniczącego. Analogicznie pojmowane będą e-orzeczenia, jako tylko tym różniące się od orzeczeń tradycyjnych (papierowych), że „istnieć” będą w formie elektronicznej. Natomiast e-odpisy będą to elektroniczne odpisy zarówno orzeczeń tradycyjnych, jak i e-orzeczeń.

Istotą zaproponowanych instytucji jest skonstruowanie przebiegu postępowania sądowego w taki sposób, aby jak najczęściej korzystać z nowoczesnych technologii, które pozwolą sądom nie tylko zaoszczędzić środki finansowe, ale przede wszystkim umożliwią lepsze zarządzanie czasem pracy sędziów i pracowników sądów. Ponadto zauważyć należy, że korzystanie z elektronicznych sposobów komunikacji ze stronami jest nie tylko przywilejem sądu, ale w sytuacji, kiedy strony zgodnie wnoszą wszystkie pisma do sądu drogą elektroniczną, sąd jest niejako zobowiązany do korzystania z tej samej drogi komunikacji.

W dalszej części pracy zostaną przedstawione dwa warianty przepisów. Pierwszy wariant będzie postulatem wprowadzenia e-orzeczeń, natomiast drugi, mniej nowatorski, ograniczał się będzie do wprowadzenia tylko e-odpisów. Wybór wariantu jest właściwie obojętny dla stron, gdyż w obydwu przypadkach otrzymają one e-odpisy. Wprowadzenie e-orzeczeń jest wewnętrzną sprawą wymiaru sprawiedliwości, dzięki którym, poprzez „wyciężenie papieru” możliwa będzie lepsza organizacja pracy sądów.

Odpisy orzeczeń

Ważną kwestia dla strony postępowania sądowego są odpisy orzeczeń, bowiem zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego¹ faktycznie to z nimi, a nie z oryginałami wyroków ma ona bezpośrednio do czynienia. Doręczanie odpisów jest *konsekwencją założenia, że zarówno oryginały pism procesowych, jak i orzeczeń pozostają w aktach sądowych*².

Sąd Najwyższy orzekł³, że *odpisem w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego, w tym odpisem orzeczenia w rozumieniu art. 140 k.p.c., jest dokument wiernie odzwierciedlający treść oryginału orzeczenia albo jego kopia, przy czym dokument ten nie musi być uwierzytelniony lub poświadczony za zgodność. Odnośnie ostatniej kwestii również doktryna podnosi⁴, że odpis pisma, jako tekst odpisany - odzwierciedlający treść pisma, nie wymaga dla swojego bytu ani podpisu osoby(ób), która podpisała pismo, ani potwierdzenia przez kogokolwiek za zgodność z oryginałem.*

Wariant maksymalny (e-orzeczenia sensu stricto z e-odpisami)

Niniejszy wariant propozycji przepisów opiera się na założeniu, że dopóki orzeczenie nie będzie prawomocne, może „istnieć” w formie elektronicznej. Forma pisemna pojawiłaby się po wystąpieniu z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności lub po uprawomocnieniu się, w przypadku gdy klauzula wykonalności nadawana jest z urzędu. Tak więc klauzula wykonalności byłaby nadawana w sposób dotychczasowy, jako tradycyjna pieczęć z tradycyjnymi podpisami na tradycyjnym orzeczeniu w formie pisemnej.

Należy mieć na uwadze, że poniżej proponowane przepisy odnoszą się do wyroków, jednak poprzez odesłania przepisy te stosować będzie się również do innych orzeczeń. Przyjęto tu więc technikę wprowadzenia e-orzeczeń, zgodną z dotychczasową konstrukcją k.p.c. Wszystkie poniższe przepisy odnoszą się właśnie do tego kodeksu. Kursywą wyróżniono propozycję przepisów wprowadzających e-orzeczenia i e-odpisy.

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.), dalej w cytowanych fragmentach orzeczeń zwana kpc lub k.p.c.

² M. Jędrzejewska [w:] T. Ereciński (red.), J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Tom 1*, Warszawa 2004, s. 336. Podobnie J. Bodio [w:] A. Jakubecki (red.), J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz*, Kraków 2005, s. 216. Autorzy zauważają również, że poza odpisami strony mogą otrzymywać również wypisy mające moc oryginału. Natomiast, jak się wydaje odymienie co do rozróżnienia odpisów i wypisów K. Kołakowski podnoszący, że *wypis to pozostałość z dawnego kodeksu (według art. 140 i nast. KPC z 1930 r. orzeczenia były doręczane właśnie w wypisie). Rozróżnienie wypisów i odpisów (a także wyciągów) zachowane zostało w art. 109 i nast. PrNot (ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Dz.U. z 2002 r. Nr 42 poz. 369 ze zm.). Według nich, wypis powinien być dosłownym powtórzeniem oryginału, jednak bez poprawek i skreśleń* (K. Kołakowski [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1-505. Tom 1*, Warszawa 2006, s. 628).

³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2006 roku, III CK 369/05, Lex nr 178249.

⁴ J. Jagieła, *Glosa do postanowienia SN z dnia 27 sierpnia 1998 r., III CZ 107/98*, Przegląd Sądowy 2000/2, s. 130.

Art. 324. § 1. Sąd wydaje wyrok po niejawnej naradzie sędziów. Narada obejmuje dyskusję, głosowanie nad mającym zapasć orzeczeniem i zasadniczymi powodami rozstrzygnięcia oraz spisanie sentencji wyroku.

§ 2. Przewodniczący zbiera głosy sędziów według ich starszeństwa służbowego, a ławników według ich wieku, poczynając od najmłodszego, sam zaś głosuje ostatni. Sprawozdawca, jeżeli jest wyznaczony, głosuje pierwszy. Wyrok zapada większością głosów. Sędzia, który przy głosowaniu nie zgodził się z większością, może przy podpisywaniu sentencji zgłosić zdanie odrębne i obowiązany jest uzasadnić je na piśmie przed podpisaniem uzasadnienia.

§ 2a. *Sentencja oraz zdanie odrębne wraz z uzasadnieniem mogą być sporządzone na elektronicznych nośnikach informatycznych. O sporządzeniu sentencji oraz o zdaniu odrębnym wraz z uzasadnieniem na elektronicznych nośnikach informatycznych czyni się wzmiankę w aktach sprawy.*

§ 2b. *Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, sentencja oraz zdanie odrębne wraz z uzasadnieniem sporządza się na elektronicznych nośnikach informatycznych*

§ 3. *Sentencję wyroku podpisuje cały skład sądu. Jednak w sytuacji, o której stanowią § 2a i 2b, sentencja wyroku powinna być opatrzona bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu, o którym mowa w ustawie z dnia 18 września 2001 roku o podpisie elektronicznym (Dz.U. Nr 130 poz.1450 ze zm.) przez każdego członka składu sądu.*

§ 4. *Elektroniczne nośniki informatyczne, o których stanowią przepisy powyższe, są elementami centralnego serwera sądu.*

§ 5. *Minister Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, określi warunki techniczne funkcjonowania centralnego serwera sądu.*

Sąd mógłby wydać elektroniczny wyrok (sentencję) zamiast wyroku w formie papierowej, co wiązałoby się z koniecznością „podpisania”⁵ takiego wyroku bezpiecznym podpisem

⁵ W doktrynie podnosi się, że wyrok nie podpisany nie ma cech wyroku. Skutki takiego braku oceniane są różnie w doktrynie i orzecznictwie. Wśród poglądów przyjmujących, że wyrok nie podpisany jest wyrokiem wadliwym można wyróżnić dwa stanowiska: 1) które przyjmuje, że brak podpisów powoduje, iż wyrok ten jest nieważny (por. orz. SN z 14 stycznia 1957 r., 2 CR 1107/54, OSN 1958, nr 1, poz. 21; K. Stęfko: Glosa do orz. SN z 14 stycznia 1957 r., 2 CR 1107/54, OSPiKA 1957, poz. 35; orz. SN z 27 lutego 1964 r., 2 CR 226/62, RPEiS 1965, nr 3, s. 302); 2) które nie uznaje nieważności takiego wyroku, ale przyjmuje, iż brak podpisów stanowi taką wadę wydanego wyroku, która spowoduje jego uchylenie, jeżeli tylko wyrok ten zostanie zaskarżony (por. orz. SN z 9 maja 1962 r., 3 CR 183/62, RPEiS 1963, nr 3, s. 334; orz. SN z 16 maja 1974 r., III PR 53/74, PiŻ 1974, nr 39, s. 14; uzasadnienie uchw. SN z 17 października 1978 r., III CZP 62/78, OSNCP 1979, nr 5, poz. 88; por. także A. Mięczyński: Faktyczne i prawne istnienie orzeczenia w sądowym postępowaniu cywilnym, Zesz. Nauk. UJ 1972, s. 55). Według innej oceny - brak podpisu powoduje, iż wyrokowi dotkniętemu tym brakiem nie można przyznać w ogóle bytu prawnego; wyrok taki zatem można określić jako nieistniejący (por. W. Siedlecki: Podstawy rewizji cywilnej, Warszawa 1959, s. 7 i n.; K. Piasecki: Wyrok pierwszej instancji w

elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu⁶. Taki wyrok (sentencja) byłby zapisywany na centralnym serwerze danego sądu, o czym czyniłoby się wzmiankę w „papierowych” aktach sądowych. W przypadkach wskazanych w ustawie (np. w tzw. postępowaniu elektronicznym czy e-postępowaniu nakazowym, jak również gdy są w danej sprawie prowadzone e-akta) wydanie wyroku na elektronicznych nośnikach informatycznych byłoby obowiązkiem sądu.

Centralny serwer sądu, o którym mowa w przepisach może jednocześnie być tym samym serwerem, na którym będą zapisywane pisma wnoszone do sądu drogą elektroniczną. Jednak możliwym jest również, ze względów bezpieczeństwa, że będą to dwa oddzielne serwery.

Art. 329a. § 1. Uzasadnienie może być sporządzone na elektronicznych nośnikach informatycznych. Art. 324 § 2a zdanie drugie i § 4 stosuje się odpowiednio.

§ 2. W przypadku sporządzenia sentencji w sposób, o którym stanowi art. 324 § 2a i 2b, uzasadnienie sporządza się na elektronicznych nośnikach informatycznych. Art. 324 § 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 330. § 1. W sprawach rozstrzyganych w składzie trzech sędziów zawodowych uzasadnienie wyroku podpisują sędziowie, którzy brali udział w jego wydaniu. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy słuźbą sędzia zaznacza na wyroku przyczynę braku podpisu.

§ 2. Uzasadnienie wyroku w sprawie rozpoznawanej z udziałem ławników podpisuje tylko przewodniczący. W razie złożenia zdania odrębnego uzasadnienie wyroku podpisuje przewodniczący wraz z ławnikami.

§ 3. W przypadkach, o którym mowa w niniejszym artykule przepis art. 324 § 3 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

Uzasadnienia na elektronicznym nośniku informatycznym jest konsekwencją sporządzenia w tenże sposób sentencji. Ponadto należy stworzyć możliwość sporządzenia uzasadnienia na elektronicznym nośniku informatycznym nawet wtedy, gdy w tenże sposób nie sporządzono sentencji.

procesie cywilnym, Warszawa 1981, s. 105; J. Krajewski, w: Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem, Warszawa 1989, s. 528; W. Broniewicz: Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1996, s. 219; orz. SN z 27 września 1955 r., III CR 1029/54, NP 1956, nr 1, s. 126; post. SN z 9 kwietnia 1969 r., II CR 112/68, Biul. Inf. SN 1969, nr 1, poz. 10; uchw. SN z 26 września 2000 r., III CZP 29/2000, OSNC 2001, nr 2, poz. 25; MoP 2001, nr 3, s. 161) (Powtarzam za M. Jędrzejewską, op. cit., s. 617-618).

⁶ W niniejszym opracowaniu pominięto rozważania nad zasadnością zmian konstrukcji podpisu elektronicznego weryfikowanego przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Jednak należy tylko zwrócić uwagę, że niedopuszczalna jest sytuacja, w której podpis taki przestałby wywoływać skutki prawne po upływie ważności.

Art. 140. § 1. Pisma procesowe i orzeczenia doręcza się w odpisach, w tym elektronicznych odpisach.

§ 2. Minister Sprawiedliwości, określi w drodze rozporządzenia, warunki techniczne sporządzania elektronicznych odpisów orzeczeń.

§ 3. W przypadku sporządzenia orzeczenia na elektronicznych nośnikach informatycznych, doręcza się je w elektronicznych odpisach.

Wyrok sporządzony na elektronicznym nośniku informatycznym, co oczywiste, powinien być przedmiotem e-doręczenia. Zgodnie z dotychczasowymi zasadami doręczałoby się jednak nie oryginał wyroku, ale jego odpis (w tym przypadku e-odpis).

Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości określałoby po pierwsze sposób kopiowania treści e-orzeczeń (bez podpisów sędziów) i tworzenia nowych plików będących e-odpisami. Po drugie, rozporządzenie to, określałoby w jaki sposób skanowano by „papierowe” orzeczenia i tworzono z nich pliki komputerowe (e-odpisy).

Art. 7812. § 1. W przypadku sporządzenia tytułu egzekucyjnego na elektronicznych nośnikach informatycznych, sąd przed nadaniem klauzuli wykonalności wydrukuję tytuł egzekucyjny.

§ 2. Minister Sprawiedliwości, określi w drodze rozporządzenia, warunki techniczne druku tytułów egzekucyjnych sporządzonych na elektronicznych nośnikach informatycznych.

Ze względów praktycznych (m.in. sposób egzekucji przeprowadzanej przez komorników) klauzule wykonalności⁷ powinno nadawać się w sposób dotychczasowy, czyli faktycznie w formie pieczętki (z podpisem), umieszczanej na tytule egzekucyjnym. Tak więc obowiązkiem sądu byłoby wydrukowanie takiego tytułu egzekucyjnego. Sąd drukowałby zarówno tytuły egzekucyjne

⁷ Klauzula wykonalności jest deklaratywnym postanowieniem sądu, które stwierdza, że przedstawiony przez wierzyciela akt prawny spełnia kryteria ustawowe przewidziane dla tytułu egzekucyjnego i że dopuszczalne jest wszczęcie właściwego postępowania egzekucyjnego w celu wykonania świadczenia dłużnika przy zastosowaniu przymusu państwowego. Charakter prawny klauzuli wykonalności jest sporny w nauce. Do tezy, że stanowi ona orzeczenie sądu (postanowienie) przekonuje przede wszystkim treść przepisów (por. art. 766 zd. 2; art. 795 § 1 oraz § 214 ust. 1 in initio reg. sąd.). Brzmienie klauzuli wykonalności Minister Sprawiedliwości określił w rozporządzeniu z dnia 21 stycznia 2005 r. - w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz. U. Nr 17, poz. 154) ustalając następującą treść: "W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, dnia... 20... r. Sąd... w... stwierdza, że niniejszy tytuł uprawnia do egzekucji w całości/w zakresie... oraz poleca wszystkim urzędom oraz osobom, których to może dotyczyć, aby postanowienia tytułu niniejszego wykonały, a gdy o to prawnie będą wezwane, udzieliły pomocy. Orzeczenie podlega wykonaniu jako prawomocne/natychmiast wykonalne". W przypadku gdy tytułem wykonawczym nie jest orzeczenie, wydaje się, że w treści klauzuli należy pominąć ostatnie zdanie (lub je przekreślić). (Powtarzam za P. Telenga [w:] A. Jakubecki (red.), J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz*, Kraków 2005, s. 1185).

pochodzące od sądu (np. e-orzeczenia), jak również inne tytuły egzekucyjne wniesione przez stronę na elektronicznych nośnikach informatycznych.

Art. 783. § 1. Klauzula wykonalności powinna zawierać stwierdzenie, że tytuł uprawnia do egzekucji, a w razie potrzeby oznaczać jej zakres. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, tytułom egzekucyjnym zasądzającym świadczenie w walutach obcych sąd nada klauzulę wykonalności ze zobowiązaniem komornika do przeliczenia zasądzonej kwoty na walutę polską według średniego kursu złotego w stosunku do walut obcych ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski w dniu poprzedzającym przekazanie należności wierzycielowi.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, brzmienie klauzuli wykonalności.

§ 3. Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu, klauzulę wykonalności umieszcza się na wypisie orzeczenia, czyniąc wzmiankę o jej wydaniu na oryginale orzeczenia. W sytuacji, o której stanowi art. 7812 klauzulę umieszcza się na wydruku tytułu egzekucyjnego, czyniąc w aktach sprawy wzmiankę o wydruku orzeczenia oraz nadaniu klauzuli wykonalności.

§ 4. Jeżeli tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu klauzulę wykonalności umieszcza się na tytule egzekucyjnym przedstawionym przez strony. W sytuacji, o której stanowi art. 7812 klauzulę umieszcza się na wydruku tytułu egzekucyjnego.

Jak wcześniej wspomniano klauzulę wykonalności umieszczałoby się w dotychczasowy sposób⁸. W przypadku e-orzeczeń klauzulę umieszczałoby się jednak na wydruku e-orzeczenia, o czym czyniłoby się wzmiankę nie na oryginale e-orzeczenia znajdującym się w centralnym serwerze sądu, ale w odrębnym dokumencie (również znajdującym się na centralnym serwerze sądu) powiązany z tymże e-orzeczeniem.

Wariant e-odpisów

W sytuacji, gdyby wprowadzenie e-orzeczeń okazało się póki co przedsięwzięciem aż nazbyt kosztownym lub zbyt daleko idącym, należałoby wprowadzić nie tyle e-orzeczenia, ale tylko e-odpisy, czyli elektroniczne odpisy „papierowych” orzeczeń.

⁸ Zważyć należy tu na § 182 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38 poz. 249) stanowiący, że jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu albo ugoda zawarta przed sądem, sąd nie wydaje oddzielnego postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, chyba że klauzula ma być nadana na rzecz osoby lub przeciwko osobom, które nie są wymienione w tytule egzekucyjnym jako uprawnione lub zobowiązane.

Art. 140. § 1. Pisma procesowe i orzeczenia doręcza się w odpisach, w tym elektronicznych odpisach.

§ 2. Minister Sprawiedliwości, określi w drodze rozporządzenia, warunki sporządzania elektronicznych odpisów orzeczeń.

Odpisy (a właściwie już e-odpisy) orzeczeń byłyby przedmiotem e-doręczenia.

Art. 7812. § 1. W przypadku sporządzenia tytułu egzekucyjnego na elektronicznych nośnikach informatycznych, sąd przed nadaniem klauzuli wykonalności wydrukuje tytuł egzekucyjny.

§ 2. Minister Sprawiedliwości, określi w drodze rozporządzenia, warunki druku tytułów egzekucyjnych sporządzonych na elektronicznych nośnikach informatycznych.

Przepis ten odnosiłby się tylko do tytułów egzekucyjnych nie pochodzących od sądu, co wynika z okoliczności, że w przedstawianym wariantcie sąd nie miałby możliwości wydania e-orzeczenia.

Art. 783. § 1. Klauzula wykonalności powinna zawierać stwierdzenie, że tytuł uprawnia do egzekucji, a w razie potrzeby oznaczać jej zakres. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, tytułom egzekucyjnym zasądzającym świadczenie w walutach obcych sąd nada klauzulę wykonalności ze zobowiązaniem komornika do przeliczenia zasądzonej kwoty na walutę polską według średniego kursu złotego w stosunku do walut obcych ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski w dniu poprzedzającym przekazanie należności wierzycielowi.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, brzmienie klauzuli wykonalności.

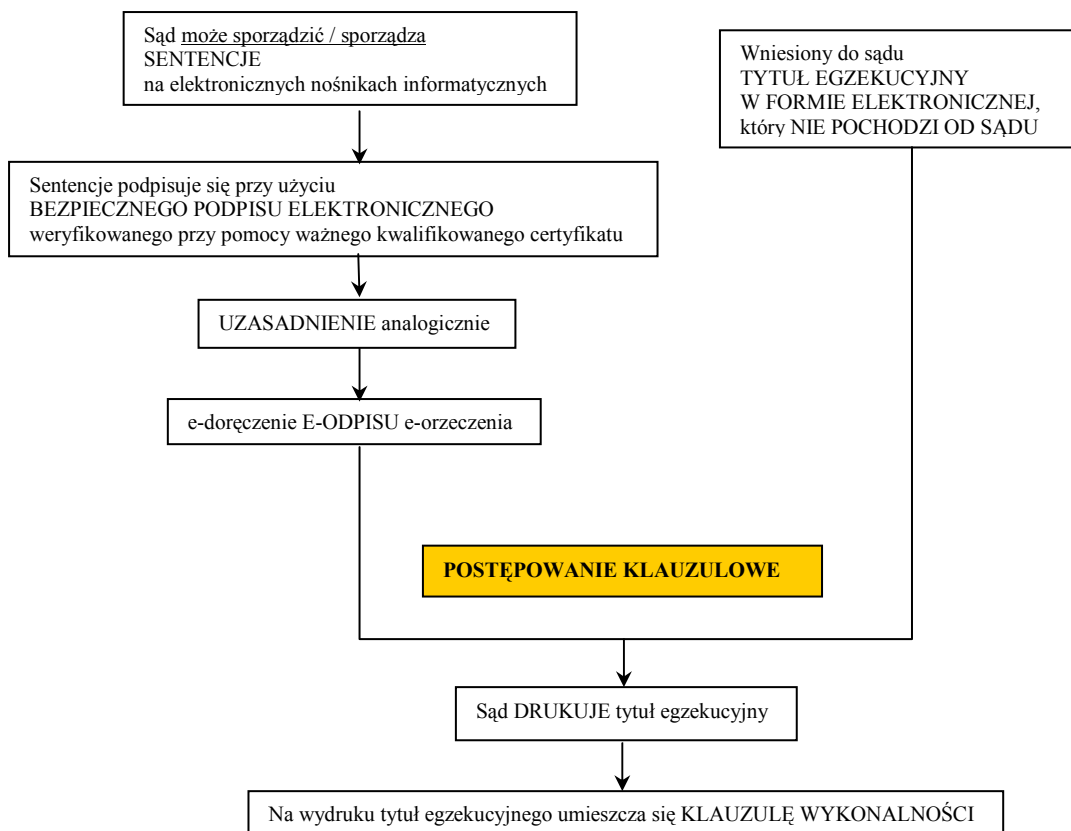
§ 3. Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu, klauzulę wykonalności umieszcza się na wypisie orzeczenia, czyniąc wzmiankę o jej wydaniu na oryginale orzeczenia. Jeżeli dotąd sporządzono jedynie elektroniczny wypis orzeczenia, sąd przed nadaniem klauzuli wykonalności sporządza wypis orzeczenia.

§ 4. Jeżeli tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu klauzulę wykonalności umieszcza się na tytule egzekucyjnym przedstawionym przez strony. W sytuacji, o której stanowi art. 7812 klauzulę umieszcza się na wydruku tytułu egzekucyjnego.

W przypadku orzeczeń, jeśli wcześniej nie został wydany „papierowy” wypis orzeczenia (ponieważ stosowano e-doręczenie), sąd przed nadaniem klauzuli wykonalności sporządziłby taki wypis.

Na zakończenie prezentacji obydwu wariantów przedstawić należy uproszczone schematy „przebiegu czynności” w przypadku zastosowania wspomnianych instytucji.

Schemat 1. Wariant maksymalny

Schemat 2. Wariant e-odpisów

